

UNIVERSALIUM

Sacrae Regiae Majestatis Poloniae &
Sueciae, &c. ad disidentes ab
Ecclesia Catholica Romana :

ET

LITERARUM

Illustrissimi ac Reverendissimi Dn. AR-
CHIEPISCOPI Gnesnensis Regni Pri-
matis, &c. ad Eosdem :

TUM

Ad Universales S. R. Majestatis Deputa-
torum ab Ecclesiis Regni & M. D. Lithuan.
Evangelicis Ortae congregatorum,
Supplicis LIBELLI.

AC

Eorundem ad Literas Illustrissimi &c. Dn.
ARCHIEPISCOPI Responsionis,

EX

ORIGINALIBUS

FIDELIS TRANSCRIPTIO.

Feb. 15. 1644.

Imprimatur.

J. a. Cranford

LONDINI,

Excudebat E. G. Impensis Johannis Rothwell, sub signo
Solis in Coemeterio Paulino, Anno

Dom. 1645.

2

UNIVERSITY OF CHICAGO

State & Local History of Illinois &
Geographical Names of Illinois

UNIVERSITY OF CHICAGO

History of Illinois
Geographical Names of Illinois

At University of Chicago

History of Illinois
Geographical Names of Illinois

ORIGINALS
FIDELIS TRANSCRIPTION

1891-1894

CHICAGO

State & Local History of Illinois &
Geographical Names of Illinois

1891-1894

ULADISLAUS IV.

DEI GRATIA

Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithu-
 aniz, Ruffiz, Pruffiz, Samogitiz, Mafoviz,
 Livoniz, Severien, Smolenscen,
 Czernihovien.

Necnon Suecorum, Gotthorum, Van-
 daliorumque hæreditarius Rex.

Universis & singulis Regni nostri, & M.D. Lithu-
 aniz, & Provinciarum Eis adnexarum Incolis, ab
 Ecclesiâ Catholicâ Romanâ dissidenti-
 Gratiam Nostram, &c.

*Illustres, Magnifici, Generosi, Nobiles, Spectabiles & Er-
 diti Viri, sincere, fideliter Nobis Dilecti;*

Nimis vacuum à curâ rerum humanarum,
 & plus quam securum Sui esse, oport-
 teat, qui Magnum hunc Mundi circum
 habens sub oculis, in quo Nationum
 vires & odia funestum à totiusstris cer-
 tamen agunt, jamque in extremâ penè
 arenâ consistantur, non stupeat, non
 quatrat, quo merito, quovè premio, tantum irarum con-
 ceptum, & fustum sanguinis, & tantum opum exhaustum
 est? Vacillans revulsi Europæ cardines, & agrè criminum
 poenarumque sustinent pondus, colliduntur inter se Re-
 gna, & fatales istius ingeminant, ardent Provincie, fumant
 campi, prostrata & exanguia Civitatum jacens, cadavera
 super

superstitionesque & cladis suae Artilex Orbis miratur, aut extra se quidquam esse, pro quo depugnet, aut intra se, quod nondum tantâ caede possit conficere. Magnis certe malis ingentes subesse causas necesse est, quarum alta origo, non tantum in veritate temporum, sed in iudicantium animis manet affectu. Nos autem ita iudicamus, iure merito illos pulsari, & bellorum tumultu illos concurrere, laxataque velut compage turbam calamitatum admittere, qui praesidium & condimentum vitae, felicitatisque Nutricem, Pacem & Unitatem neglexerunt, ut non propriam tantum criminum expiant labem, sed illorum quoque poenas luant, in quorum erroris, si non conscientiam, certe hereditatem successerunt. Quam primum igitur, Fatis per libera utriusque Genis suffragia, ita volentibus, Amplissimi huius Regni Sceptra suscepimus, dignissimam Majestatem Nostram & spe Populorum curam cogitationemque duximus, ut Pacis fructibus, Subditorum Nostrorum desideria reficeremus. Eo nimirum sine, arduis periculis Caput objecimus, ornamentisque Patriae sudorem Nostrum impendimus, & postquam, (conatus Nostros Divinâ promovente clementia) armorum Nostrorum iustitia, late Septentrionem perdomuit, ab Oriente Thracem repulit, Occidentemque Nostrum hostile exemit frenum, tandem non vulgaribus donis, pacem persuasimus, ut novo ad Nos fide concederet, leni otio & artibus Nos demulceret suis, lustra quoque pane integra Nostris Penaribus daret. Itaque quod nemini insultantes, sed Divinum in Nos beneficium claris laudibus extolles dicimus, Nobis, Vobisque luctuosum agonem Gentium, nec adhuc impunè spectare, & studia dare, negareque certantibus, quasque minus de Divinâ iustitia meriti sumus, inter procellarum fluctus, & hucantia vota vicinorum, pacis portum occupare. Quare cum istam Horizontis Poloni malaciam, propitii Numinis munere Genis Nostrae serenare.

renare fortunam, tertio apud Nos statueremus & tempor-
 ralis Pacis dulcedine, & eam, quam Divinus spirat Amor,
 Pacem animorum internam, quâ summi Dei gloria, Ani-
 marum salus, Christianiq; Nominis decus continetur, co-
 gitationem convertimus, parum Nos ejus, quo fruimur,
 beneficii, gratos fore arbitrari, nisi quantum nostræ vires,
 & pius voti candor permittit, ex lo. pacem redderemus,
 quod Terras Nostras opimis fructibus fecundavit. Mala
 enim creditur, diuturna vitæ comoda & tranquillitatem
 illis inservire, qui ista non mutant presidio, intestina se-
 curitatis, & res miraculo proxima est iis, qui discordes ad
 cælum preces porrigant, concordia fortune oracula re-
 spondere. Jam universo notum est, & omni clarior arca-
 num documento, cruenta Christianitatis odia quibus si-
 nem tutamve remedium humana prudentia excogitare
 nequit, non ex alio uberius fonte promanare, & incre-
 menta indies sumere, quàm ex Religionis dissensu, dum
 quod author Concordiæ Deus, pro Sanctissimo atque, te-
 nerissimo vinculo, animis mortalium dederat, id pater dis-
 cordiæ, Satan, in exquisitum injuriæ, odii, & suspitionis
 abusum convertit. Etsi enim multa olim inter vicinos ul-
 tro citroq; bellorum cause extiterint, illæ tamen plerum-
 que breves, aut post longiorem luctam honestè terminatæ
 conditionibus: ista sola ex omnibus causa est, à quâ nun-
 quam recedit timor, cui nunquam succedit fides, cui nul-
 lum par lucrum, cui nulla digna commutatio, cui summa
 omnia submitunt caput, dum dissidenti quisque metu
 rem delicatissimam tætur, cui belli pericula, quàm Pacis
 consilia judicat esse tutiora. Quod fatale infortunium ut
 ex animis Nostrorum Regnicolarum, Provinciatarumque
 Regno huic Unitarum, aliquando pellatur, utque sen-
 tentiæ hucusq; discordes, & disparia doctrinarum princi-
 pia, in mutuam fidem & unionem sensus suaviter redi-
 gantur,

ganitur. Nos quibus Populorum Divina dispositione Nobis creditorum, omni sui parte copians integritas in primis cordi esse debet; cum in Novembri proxime lapsa, Synodi Provincialis Varsoviæ celebrande tempus appeteret, animorumque non armorum bellum sciremus esse componendum, Pacis hoc resumende Ministerium Reverendissimis Dominis Episcopis, quibus Ecclesiæ gubernanda munus, Spiritus Sanctus credidit, eo, qui Regem Catholicum & Populi Sui felicitatem unico amantem decet, Affectu & Fide per Legatos Nostros exponi fecimus, paratamque in animis eorum, Sancti desiderii reperimus segetem, utpote quibus inter Pastoralis sollicitudinis capita, istud non occurrat primum, sed recurrit perpetuum, ut & quæ à Patribus in depositi fidem acceperunt, integra servem, & quæ temporum horum statum concernunt, Nobis decora & compoda, & planiora Posteris, cultioraque transmittant. Id exoptatur à Nobis. Id agitur, in disiectum diffusis opinionibus Mysticum Christi Corpus, Unitati pristinae restituatur, savæque Religionum dissidia, quæ vicinum undiquaque comburunt orbem, Fraternali Charitatis dulci remedio, & quæ ad istam animos dispo-
nere possunt, mediis placide sopiantur. Quamvis autem nihil prope incensatum hucusque sit, quod non isti fini, anxia de Filiorum Salute, & Votorum pene lassæ Ecclesiæ adhibuerit, & Advocatis infelicis discordiæ, superflua videri possit; Pietas hujus reconciliationis, indefessus tamen & altioris spei potens Genius, Polonæ, sed multo magis Christianæ charitatis, Nobis istam suavit fiduciam, ut dubitare Nobis non liceret, quin corrigere possit infirma Dei bonitas, quod aliquando finiendi inimici corruptæ iniquitas. Eadem enim Nobis origo seminis est, ejus memoriam hucusque in Christiani Nominis Sacramento conservamus, Una Nos peperit olim Mater Ecclesiæ,
Christi

Christi sacunda sanguine. Una Nos legis & instituti mente, tot seculorum ruit Authoritas; sed diverse educationis instituta, & ejus, qui à principio fratrum accusator fuit, artibus effectum est, ut in diversa abirent, & nomen discordie darent, quos in concordie subsidium primitivus amor genuerat. Magnum Caeli Terraque detrimentum. Nostro pariter, Vestroque dolore, & Christi Summi Pastoris Ovium, miseratione dignissimum. Id Nos quantum in Nobis est sarcire, id Nova Antiqui Fœderis reintegratione reparare cupimus. Divinumque imploramus auxilium, quod aurâ spei benignæ velo Nostra cogitationis impellit. Verum enim verò, cum tot oruditissimarum scripturarum, concionum, privatorumque alloquiorum, angustum admodum, & imparum labori fructum hæcenus experti simus, moribus autem opinionum, in universum corpus longe sparsus sit, & particulari remediis nequeat per sanari, tale Nobis, nisi adum vellemus agere, illud querendum fuit, quod in omnes Regni Nostri Provincias Populosque, viis salutis queat diffundere. Nihil autem insignius naturæ, ad celebrandum animarum commercium, dedit mortalibus, quam sermonis munus, si oratoribus, vocesque conferat vocibus, & si verba desint, tacita frontis oculorumque lectione, veritatem affectum, & sensuum fidem expleant. Cum genus humanum æternus Filius Patri reconciliaturus esset, Verbum ad Nos in Carne venit: unde Nos magna & sancta ducit exempli authoritas, ut cum inter Nostros & Vestros de reconciliatione Sententiarum & Pace animarum agendum sit, colloquium inter Vos amicum & fraternum instituat. Cui negotio, ut quàm brevissimis spatiis ad expeditum finem decurrat, ex consensu Sacre Synodi Varsaviensis R. R. D. D. Episcopi, è medio sui R. D. Georgium Tyſzkiewicz Episcopum Samogitiæ deputarunt. Eumque congressu

instrus

illius a parte sua Directorem constituerunt, delectis insu-
 per quodecunq; Viris doctis, velum harum perit, piis &
 moderatis laborisque potensibus, qui ad 18. Octob. Seyli
 Gregoriani anni hujus, Torunum in Prussiam Regalem
 (quod Conventui huic celebrando commodissimum judi-
 cavimus) congregati, Sin: & Fid. Vestrus numero, suffra-
 giis & omni spars apparatu opperientur. Adjungemus
 Eisdem, pro consilii Nostri sententiâ, Viros ex Senatorio
 Ordine, ritus utriusque præcipue in Regno Nostro autho-
 ritatis, qui actionum Testes sint, omni exceptione Majores,
 idque agant & observent, ut placidis affectibus, & decen-
 ti morum modestiâ, sine aculeis, acrimoniâ, & irritamen-
 tis ab utrinq; agatur. De reliquarum autem numero per-
 sonarum, quos laboriosa hæc functio, pro subsidio, aut
 supplemento requirit, deque comitatu, salvo conductu,
 de immunitate Provinciarum & Privilegiis, ceterisque
 modis tuendæ publicæ, privatæque securitatis, peculiare
 rescriptum, ex Cancellariâ Nostrâ, Sin: & Fid: opportu-
 nè promulgari jubebimus. Prodit ergo jam ad Vos, Filii,
 Mater Ecclesiâ, multis onusta seculis, atrocibus vexata
 injuriis, innumeris faucibus vulneribus. Secula superat vi-
 vacitas, injurias condonat charitas, vulnera sanat pacien-
 tia. Solum dolorem ars nulla lenire potest, dum diminu-
 tâ prole, alterius lateris orbitatem morens ostentat. Ob-
 servat anxie ventos, frequentat littus, expectat redem-
 tes in Patriam, a longâ peregrinatione Filios, passiq; ob-
 via manibus, jam in prospectu cunctantes, ad lumina, ad
 oscula, ad Pacis hereditatem, toto Vobis interceptam
 seculo, vocat. Eadem votorum Nostrorum summa est,
 quæ charitatis ad Vos oratio, quam Nos ardentibus & sin-
 ceris provehimus ad Vos suspiriis, quibus utinam aliquan-
 do pectora Vestra incallescant. Jam supra seculum aliquid
 Chrystro debet. Etne forte, tam illi, quorum maxi-
 me

me inter est, quam Nos, à quorum publica cura autoritate nequeunt separari, dum seculorum agentur rationes, in debiti istius accusationem veniamus, ecce & illi, Pastorale fastigium ad libertatis æquilibrium, quantum illis liceat & Vobis expediat, demittunt, pandunt Vobis sinum in patientia probatae Charitatis, porras Vobis & patienter referant, quos capaces plurimum, Majores Nostri exerunt. Vos, si patimini nomen, ut Filios, aut si Fratres appellari mavultis, ut Fratres, ad salutaris & honorificæ reconciliationis consilia invitant; & Nos Regiam Nostram Dignitatem, cum mansuetudine Paternâ permittentes, Sin. & Fid. Vestris ut Subditis Nostri Dilectis, fructum & ornamenta publicæ Pacis, & quicquid Nos habemus carum, & si quid Vos tenetis speciosum, Regiâ manu offerimus. Denique promittimus verbo Regio, & protestamur coram Deo, Nos in propositi operis instituto, nihil magis intendere, nil conari, promovereque, quam ut Christus Regum Rex in Pace imperet, qui Nos in exoptatæ Pacis possessione collocavit; ut profligatâ omni dissensionum materiâ, animisq; novo Amoris incremento fideliter fociatis, Unâ fide colatur, Unoque ore laudetur DEUS, ut Vos in inclyto hoc Nostro Regno, tam numerosis consiti Provinciis, unius Regis imperio, unus fructu libertatis, tam multiplici carissimorum pignorum necessitudine devincti, non amplius piis Majorum vestrorum iniqui manibus, Vobis autem per omnia pares & æqui, perpetuâ florentes felicitate vigetis. Interim Sinceritates & Fidelitates Vestras bene valere cupimus. Datum Vlnæ, 30. Martii Anno Salutis 1644.

VLADISLAUS REX.

B

Mat.

MATTHIAS LUBIENSKI

Dei & Apostolicæ Sedis Gratia

Archiepiscopus Gnesensis, Legatus

Natus Regni Poloniae Primas, primusq; Prin-

cops, ceterique Regni, & magni Lithuaniae Du-

catas Episcopi, Varaviae in Synodo Pro-

vinciali legitime congregati;

Illustrissimis, Illustribus, Magnificis, Nobilibus,

Clarissimis, Spectabilibus, & Eruditis Viris;

Nec non

Universis & singulis, cujuscumque Status & Ordinis, tam

Secularibus quam Ecclesiasticis, ab Ecclesia Catholi-

ca Romana dissidentibus, in Regno Poloniae & annexis

eidem Provinciis existentibus, Salutem ani-

marum, & omnem prosperitatem.

Illustrissimi, Illustres, Magnifici, Generosi, Nobiles, Claris-

simi, Spectabiles, & Eruditi Viri,

TRiste Religionis dissidium, quod hoc Regnum, an-
neq; illi Provinciis, uno jam seculo fatigat, non
potuit Christiani, Fraternalisq; amoris necessitudi-
nem, quam Vobiscum, tanquam unius Regni Cives, con-
stitutam habemus, dissolvere, neque Pastoralem de Vo-
bis sollicitudinem ex animis Nostris, quos Spiritus San-
ctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam ac-
quisivit Sanguine suo, unquam eximere. Quâ urgente in
hac Sacra Provinciali Varaviensi Synodo, de eo inprimis
deliberavimus, quomodo Vobis in omnis Religionis
nomen, doctrinaq; normam concedendi quam accommo-
datissimum & gratissimum remedium proponeremus. Igi-
tur

am ubi hae unum non inuitamus elegimus. Fratrum
 numerum collationem seu Colloquium charitativum, vi-
 sum est Vos, Illustrissimi, Illustres, Magnifici, Generosi,
 Nobiles, Spectabiles, Clarissimi, Eruditi, & vestris titulis
 honoratissimi, quicumque in hoc inclito Regno Poloniae,
 eiq; unitis Provinciis communi jure legibus Polonicis estis
 consentientes, sed doctrina Fidei dissentientes, ad illud
 Torunum, Regiam Civitatem, ad diem 10. Octobris, in
 auro styli Gregoriano Millesimo Sexcentesimo quadrago-
 simo quarto, peramanter invitare. Neq; verò necessarii-
 um existimamus multis id Vobis suadere, quibus studium
 hoc Nostrum optinet, ut speramus, interpretaturis, pro-
 pensam Nostram voluntas consiliumq; placebit, & praeterea
 concordis Religionis commoda non ignotis, discordia
 contra damna sunt manifesta. Illud utam proferri, pol-
 liceriq; Vobis suffecerit, iuram à Nobis augendi honoris
 Dei, juvandarum animarum, stabiliende Pacis publicae ra-
 tionem, nemini fore prejudiciosam, Vestrisq; consuetu-
 dinibus, immunitatibus, privilegiis minime extincturis.
 Aderunt insuper opportune, quibus liber & tutus ultro-
 citroq; commercius patebit, Diplomata Senecissimi Re-
 gis & Domini Nostri Clementissimi, qui ut bello inclutus,
 ita Pietatis laude insignis in aeternam Posterorumq; omni-
 um memoriam ibi, quod armata in summa exitum possi-
 mus ex causa dissonae Religionis, belloq; ardente uni-
 versa Christianitate, Ille foris immota undiq; pace con-
 stituta, ad restituendam Regno Dominiq; suis Religio-
 nis tranquillitatem, cum Ipse Regius curas flebit, tuos Nos
 ad easdem agenda incitavit. Aderit etiam nomine No-
 stro ad praesentam diem locumq; Illustrissimus & Re-
 verendissimus Dom. Georgius Tyllnevic Episcopus Samo-
 gitiae, ingenti suavisimae & propagandi honoris Divini stu-
 diosissima, una cum duodecim aliis Viris doctrinae mode-

de illisq; conspicuis & Nobis destinatis; qui singulati alimur
mansuetudine, in Spiritu callositas, sine cuiuslibet disputatione
onibus, prætermisissis aculeis, etiam quilibet offensione hos
salutares Vobiscum habebunt sermones. Quod si Vos (qui
quidem obnixè rogamus) tales quoque deligitis, qui consil
dido, Pacisq; Ecclesiastice capido animo hinc Intervenien
ant colloquio profectò, quandoquidem Vobis in multis
Fidei capitibus cum Ecclesia Catholica videtur conveni
re, ubi insuper certa pro certis utriusq; statuerunt, & ambig
ua liquidabuntur, vere controversa Scripturarum & Pri
mitivæ Ecclesiæ, alijsq; testimoniis comprobabuntur, haud
difficile erit, Catholicam veritatem omnibus, quibus ejus
fulgor hactenus obscurari videbatur, depulsis, & quam
inania sint, quæ parti huic imputantur, liquidò perspicere,
pariterq; Vobis & cunctis iudicare, jure ne præsens se
cessio & olim facta sit, & nunc continueretur. Si unquam
fuit resumende Pacis Ecclesiastice tempus opportunius,
hoc certe est, tot annorum pace, felicissimum: scilicet ut
in hac placidissima temporalis felicitatis malaciâ, tran
quillis animis omnes dispiciant, dulcedinem Pacis Religi
onis atq; alteram ex alterâ querere & firmare condiscant.
Utamini igitur hoc bono, Illustrissimi, Illustres Magnifici,
Generosi, Nobiles, Clarissimi, Spectabiles, & Eruditi Viri,
ut vota Nostra vertantur in gaudia non Poloniae modò &
Septentrionis Nostræ, sed Cœli universi, sed Nationum
omnium; apud quas pulchrum erit, funestam Religionis
discordiam, alibi prius cepisse, hic prius desisse. Valete,
acceptate, adeste in Domino. Varavia in Synodo Pro
vinciali 12 Novembris Anno Dom. M.DC.XLIII.

Matthias Lublinski,

*Archiepiscopus Gnesnensis,
suo & totius Synodi nomini*

AD EPISTOLAM SYNODI
WARSAWIENSIS,

Quâ ab Illustrissimis & Reverendissi-
mis D.D. Episcopis, Dissidentes in rebus Fidei
ab Ecclesiâ Catholico-Romanâ, in Regno Polo-
niæ magnoq; Ducatu Lithuaniz, ad ami-
cum congressum, & fraternam re-
conciliationem Thorunium
invitantur :

Sic ut & ad subsequendum
SACRÆ REGIÆ MAJESTATIS
Ad eosdem Dissidentes eodem in negotio
DIPLOMA,
Ordinum Evangelicorum
RESPONSIO.

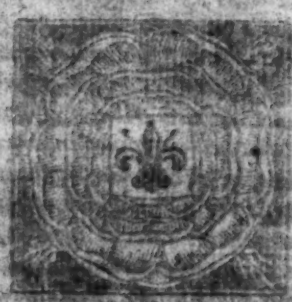

LONDINI,
Impensis Johannis Rothwell, Anno M.DC.XLV.

AD EPISTOLAM SYNOBII
 DE ASSANENSIS

DE ADIUTORIIIS & REVERENDISSIMIS
 HUIUSMODI EPISCOPIS, PONTIFICIBUS, IN REBUS FIDEI
 ET ECCLESIAE CHRISTIANAE ROMAE IN REGNO ROMANO
 ET ALIIS PARTIBUS CHRISTIANAE, QUI IN
 CONSTITUTIONE THEOLOGICA
 INTERVENIUNT

SACRAE REGIAE MAJESTATIS
 DIPLOMA
 ORDINIS EVANGELICORUM
 RESPONSO

LONDINI
 IMPRÆSSIT JOHANNES RATHBEN, ANNO M.DC.XLV.

Illustrissime & Reverendissime Ar-
chiepiscopo Gnesnensi, regni Primas, Princeps;
Princeps, ceterisq; Illustrissimis & Reverendissimis
Regni & M. Duc. Lithu. Episcopis, Domini
& Amici ac Fratres Nobili ob-
servandissimi;

Osteaquam rumor de Colloquio in causa Religi-
 antis inter Dissidentes, ex Sententia Synodi
 Warsaviensis, Anno praterito celebrata, in-
 cundo, per Poloniam Lithuaniamq; spargi
 cepit, cum omnium hominum animas novita-
 re rei tactas reddidit, tum in Evangelicis
 (prout illi quibus aliquid dolet, in spem & metum promissi esse
 solent) spem geminam excitavit. Aut tempus sub altero felicis-
 simi Vladislaviani Imperii decennio imminere, quo iterum De-
 us ampliorcm viam in Patria nostra aperire velit, illi celesti
 sue Veritati, ad cuius ierum sanitarum, tot Reges & Regna,
 tot Principes & Ducatus, tot Episcopi, & Ecclesie olim steter-
 unt, & soli Deo sponte dederunt gloriam, quot ullis armis, aut
 exercitibus, aut cedibus, ad Religionem compelli iussus po-
 tuisse, nulla unquam erat memoravit. Aut saltem illud venisse
 tempus, quo prudentissimus Senatus Ecclesiasticus ad sacra In-
 xamenta Regum, ad generales confirmationes Jurium, & ad
 unanimes Ordinum Considerationes respiciens, cogites & cre-
 ditetur, em a neglectu vel scio, quod contraxisse videntur, vin-
 dicare, & in Evangelicos, toto hoc seculo nullo iure fatigatos,
 Patria reos, diversis potius patientie experimentis fatigatos,
 abundantiora Paterni & Fraternali assidue sui, testimonia ef-
 fundere, placidiorumq; rebus eorum concedere temperiam. Sed
 cum iam ipsa sanitas, nomine Illustrissimum & Reveren-
 diss. D. D. Pestrarum Scripta, in lucem prodiret, illud ipsa
 ejusdem,

sententis, ad diem D. Bartholomaeo sacram, ex Majori Minorique Polonia & Magn. Duc. Lith. huc Orlam convenimus; ut tum Regi, Domino Nostro Clementissimo, tum Vobis Amplissimi Praesules unanimè à Nobis daretur Responsum. Cum verò Regiae Majestati omnes Nostros rationes plenissimè (prout ex adjuncto literarum exemplari patet) exposuerimus, idcirco Illustrissimis D.D. Vestris satis in eisdem Nos respondisse arbitrati, Eas prolixitate seorsus responsi non onerabimus: sed per omnia, tam universae Christianitatis, quàm Patriae, quae Vestram Nosstramque complectitur salutem, sacra, & per illa magna functionis Vestra Nomina in S. Scripturis radiantia, oramus & obtestamur, ut post gloriam Dei, Pacem & Tranquillitatem, & Libertatem Patriae, more Majorum, conservetis & tucamini: alienissimumque à sancta Vestra Functione statuatis, de eorum praedictis cogitationes & Consilia suscipere, qui pari Vobiscum fide & integritate, Vestris inoffensis Dignitatibus, pro Regibus & pro Repub. ubique steterunt. Hoc quoque peculiariter à Vobis Illustrissimis & Reverendiss. Dni obnixè petimus, ut illa gravamina, quae jam in judiciis publicis, in causa Religionis in exemplum abierunt, ea quae possunt Autoritate coercere, & in Urbe Vilnensi (ubi novos vexandorum Evangelicorum quæri & feri pretextus, hic Orle certiores facti sumus) turbas & violentias Pietate & Consilia suo antequerere & inhibere velint. Sic nos in honore & observantia Dignitatis Vestrae, sic in studiis & obsequiis, quaequæ à nobis Ordini Vestro reddi possunt, magis perseverabimus: Sic Vobis Patria & Posteritas laudem conservatae Pacis publicae debet: Sic nomini Vestro externa Gentes assurgent, & felix Prudentia Vestra Exempla, si non imitari, certè in tacito pectore admirari & venerari cogentur: Sic Totus Terrarum Orbis facietur, Religiosa bella, alibi ante duo sæcula exorta, non desisse: apud Nos ne incipere quidem potuisse.

Vale Illustrissime ac Reverendissime Primas, Regniq; prime Princeps, cum universo Illustrissimorum Episcoporum Collegio. Datum Orlé 3. Sept. Anno 1644.

Illustrissimarum ac Reverendiss. D.D. Vestrarum Amici & Fratres ad officia & servitia paratissimi

Evangelici ex Tribus Regni & M.D.L. Provinciis, in Convocato Orlensi congregati, quorum nomines subscribis

JANUSIUS RADZIVILL Director.

Sacrae Regiae Majestati Domino Domino

Uladiſlao 4. Dei gratia Regi Poloniae, Magno Duci Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Severiensis, Smolenscensis, Czernilhowiensis: necnon Suecorum, Gotthorum, Vandalorumq; hereditario Regi, Domino, Domino nostro Clementissimo:

Nomine Evangelicorum, ab Ecclesia Catholica Romana, in Regno Poloniae & Magna Ducatu Lithuaniae dissidentium, ex Collegio Orlensi per Delegatos inferum die 24. Aug. habito Anno Christi 1644. Humillimi Responsi Libellus.

Molesti procul dubio S. Majestati Tuae essemus, *Invictissime Rex, vel quod mavis & mereris, Optime Princeps, vel quod Tuae Majestati maximè convenit, Mitissime populorum Tuorum Pater, ULADISLAE, Domine, Domine Noster Clementissime,* si ad literas Majestatis Tuae Viliae datas, quas à miseratione Gentium obditi Religiosis sub cladibus belli pereuntium, incipere ad Nos subditos Tuos, voluisti, Responſionem Noſtrā celebratione virtutum, & rerum per Te feliciter gestarum, more in alloquendis Regibus unitato, vellemus exordiri.

ordidi. Nempe humilia Majestati Tuae videntur illa, quae in
 terras Tuas contulisti merita & beneficia: Jam altius assurgis,
 & quanto pietatis pignore oculum ipsum obligare Tibi debe-
 as, augusta Tuae mente, quae sola tantarum cogitationum est
 capax, circumversum. Ergo nec victorias Tuas ex innumabili-
 bus partas, nec vitam pertinacissimis donatam, nec Pacem
 cum praemio belli elatissimis extortam hostibus commemo-
 rabimus, sed Tuae bonitatis secuti exemplum, ad acerbissimas
 vicinorum populorum calamitates serio sincereque ingemisce-
 mus. Licet verò ad praesens, quod Europa ardet, incendium,
 multae per intervalla annorum causae concurrerint; originem
 tamen, aut certe praetextum, à Religione hunc ignem traxisse,
 nemo est qui ignoret. Cum enim non ratione, sed ferro,
 non divinis scripturis, sed cruentis edictis, decerneretur; cum
 non sanitas eorum, qui morbi arguebantur; sed internecio
 quaereretur; cum alteri dare, alteri perdere nollent, illam, quam
 solius Dei imperio teneri, Caesarum & Regum optimi dixere,
Conscientiarum Libertatem: factum est, ut illos vincendi ar-
 dor, hos moriendi pro tali causa voluptas, in tam tristes rerum
 vicissitudines impulerit, ut moestus & attonitus Christianus
 Orbis, timere incipiat, ne non cessantibus tantorum odiorum
 furoribus, mox desinant, tam qui vincere volunt, quam qui
 victorum arbitria pati non possunt. Sed jam à retroactis se-
 culis divina misratio benigniora de patria Nostra cogitavit
 consilia, dum Sacris Nostris Regibus Maternae Divi Paren-
 tis Tui stirpis authoribus, tum & populis Eorum imperio
 subiectis, eam inspiravit mentem, ut & domi Graecae Ecclesiae
 à Latina diversitatem placidissime ferrent, & foris dura illa
 aversarentur exempla, quae in Vicinos, nullius in Deum blas-
 phemiae aut contumeliae, vel tactorum Christianismi funda-
 mentorum reos, sed tantum Ecclesiae emendationis cupidos
 (ut ex Catholicis illius & posterioris aevi scriptoribus acce-
 pinus) statuiebantur. Et licet in gratiam alicujus rigide ali-
 quid sanxissent, nunquam id tamen suo Regali brachio ex-
 sequi,

sequi, vel erroris insimulatos in gremio Reip. quari, & ad supplicia trahi permetterent. Notamus & id, quod eo maxime tempore tanto veritatis noscende studio exarserint, ut S. Bibliorum Codicem, ante in lingua vernacula vix visum, Anno 1455. Patrio idiomate in usum Sacre Regine scripserint. Postea cum altero seculo totus ferè mundus in exitium eorū, qui (similem ob causam) ab Eccles. Rom. sese alienaverant, eomoveretur; cum Oceano & Adriatico mari adjacentia Regna Conc. Trid. primum ex unius autoritate agendi, postea stabilicendi causā, funesta inter se fœdera sancirent; sapientiss. Proavus Tuus *Sigismundus I.* & filius ejus *Sigismundus Aug. R.R.* cum prudentissimis Ordinibus non tantum illis nexibus se suosq; implicari noluerint, sed potius cum viderent sui suorumq; ab illo Concilio parvam rationem haberi, temporibus illis ad asserendam Regum autoritatem, ad lustrandas à Crucigeris (hominum genere Religiosissimo) suas ditiones, ad promulgandas leges, brachio Sedis Romanæ ingratas, sed Reip. utiles, deniq; ad permittendam conscientis hominum in Religione libertatem usi sunt. Cum verò hæc Regum ac Majorum Nostrorum providentia ac moderatio, non satis æquis judiciis traduceretur, ad eod. ordines Reip. illa judicia non extimuerunt, ut ultimo Jagellone extincto, cum Respub. liberrimam de Statu suo statuendi haberet potestatem, non aliud Tegumen (vel patrio nostro sermone KAPTUR) salutis & libertatis Univerforum, quàm illam sanctam, & omnibus vicinis invidendam, *Pacis & Tranquillitatis dissidentium in Religione Christiana Confederationem* condiderint, ac Reges suos non alio annulo, quàm, cui illa inscriberetur, desponsari sibi voluerint; imò ne ulla potestas supra Reges sese attollens tam grande solveret Sacramentum, meministi Rex invictissime, quibus verbis (verba enim illa, procul dubio, non in solo Legum Codice, sed in Regio quoque corde Tuo Divino digito insculpta manserunt) in fine Regii juramenti, prospexerint. Quo unico remedio, non armis, non

seditione,

seditione, non post tristia virium experimenta, sed ante omnem diffidii aleam, sponte inter se constituto, non tantum Patriæ, tam vasta Terrarum spatia, tam diversas Nationes, Linguas, Leges, Mores, Ritus, Magistratus, complectentis, orbitatem sub Interregnis, ab omni vi externa tutam & securam, sed etiam Universorum libertatem & tranquillitatem, domi inconcussam retinuerunt: & quod inter arcana Politica censei potest, Religionem Rom. ac Ecclesiasticam dignitatem & eminentiam, quæ nunc alibi sub onere victoriarum Catholicarum agrè spirat, conservârunt; & non querendi, sed ex suorum Regum sanguine, qui subditos Religione dissidentes, sed Fide & Obsequio concordēs & pares, paterno affectu complexi sunt, Principem vacantibus Scepbris fumendi, genium & consuetudinem liberrimæ Genti instillaverunt. Hæ Polonorum & Lithuanorum fuerunt artes: hæ Majorum Tuorum virtutes, quibus per integrum seculum Religiosi Belli facem à sinibus suis arcuerunt. In quas cum Majestas Tua liberis dissidentium Religionum suffragiis successisset, parum duxit eas potenter manu tenuisse: (quæ maxima est felicissimi Tui decennii gloria) sed in super diversos de Sacris sensus conciliare, & ad posteritatem Fidei & Ecclesiæ unitatem transmittere instituit. Magnum opus, & non modò dignitate, sed Divinitate Regum, quam Vobis vox Dei communicat, dignum. Sed providendum, Domine Noster Clementissime, ne inde maximas difficultates experiaris, unde minimè expectas. Cui non est ignotum, alteram partem, cum alios non tantum emendare, sed etiam judicare velit, seipsam ad ullum æquilibrium demittere nolle? Tales quomodo ad justam & legitimam conciliationem permoveris? Conciliatores tanti operis Majestas Tua proponit Reverendissimos & Illustrissimos Regni & Magni Ducatûs Præsules, Viros in Patria summos, meritis amplissimos: Sed an illis juramentum, sedi Romanæ præstitum, in quo nec Tui, nec Patriæ, nec Legum Reip. ullam

legimus mentionem, impedimento ad Colloquium liberum non sit futurum, iudicio Majestatis Tuae subijcimus. Insuper Praesidem Conventionis Majestas Tua nominat, Virum Illustrissimū, & non minus Episcopali Senatoriaq; dignitate, quā probitate morum conspicuum: sed quamvis alteri parti aliter concederetur Praeses (quod videri in ejusmodi congressibus requiritur) quis tertius discordiam eorum compositurus esset? Praesertim si ad Colloquiū non posita certā decernendi de controversiis regulā, per Theologos utriusq; partis descenderetur. Nec latet Majestatem Tuam Regiam, quanti minora Ordinum, & Subditorum Tuorum desideria & postulata Romae quandoq; fuerint habita. Optimē quoq; novit de ulla etiam minima re, siue decimas, siue praescriptiones, siue commutationes concernente, Illustriss. Archiepiscopū Gnesnensem, licet Legatum natum, & Primatem Regni, cum universo Illustrissimorum Episcoporum collegio, nullas conventiones, ne quidem cum Catholicis personis, & cum utilitate Ecclesiae conjunctas, liberā auctoritate inire posse: imō (quod non invidia, sed necessitatis causa scribi à Nobis coram Deo protestamur) gratitudinem quam Tuae Majestati obvis ulnis tota nuper obtulit Respub. inconsultā Sede Romanā de propriis suis redditibus, qui alioquin in liberrima uniuscujusque Ecclesiastici sunt dispensatione, aequaliter cum Concivibus suis concedere non potuisse: quamvis credamus illos, ne vitae quidem & sanguine suo, pro Tua Majestate, parafuros. Nec id adhuc oblivione sepultum, quod Scholas, Ingenia, Typographias, Fora domestica & externa, Comitia, Interregnum, fatigavit: nempe Academiae Cracoviensis, tot Legibus & Privilegiis munita, Libertatem & Pacem, tandem non domi sed Romae, tum ab Academicis exorandam, tum Auctoritate Tua Illustrissimique Legati Tui prudentiā, vindicandam fuisse. Taceri denique non debet, quod Annales nostri loquuntur, quale Responsum ex ore Legati Romani, Regiae aures, Abavi Tui, D. *Casimiri*, ob dignitatem Ecclesiae hierum praerogativam mentem

mentem Summi Pontificis, à Rege collatam audiverint. Hæc & alia, quæ brevitatis causâ omitimus, quantula sunt, si cum proposito conciliandæ Religionis, in quo de capite & Summa rerum necessario tractandum esset, conferantur? Proinde, num alius ex congressu partium præfagiri possit eventus, quàm quod aut ipsi Conciliatores irreconciliabilem Sedem Romanam deinceps essent habituri, aut omnia quæ ab ipsis acta & transacta fuerint, ad unius Bullæ promulgationem evanescerent? Si enim Tridentina Synodus, non ausa est quicquam, sine consensu Sedis Romanæ statuere, quomodo Thorunienſe Colloquium, sine illo vel hiscere auderet? Dixerit ergo aliquis, Nos subditos Majestatis Tuz, Evangelicam Religionem professos, sanctis Tuis conatibus, per ejusmodi terrores, obicem ponere, ut Nos à reddenda in publico Fidei Nostræ ratione subducamus? Ista quidem Invitatio, quæ Literas Majestatis Tuz antecessit, (illa præsertim, cui Vilnæ etiam ignominia addita est, & contumelioso, jugulumq; Libertatis nostræ petente libello, confirmata) ita à consuetudinibus Patriæ, Gentisq; Nostræ liberæ moribus procul abijt, ut nobis justissimam excusationis dare potuisset causam: Sed avertat Rex Regum Deus, ut hoc in subterfugium vertamus: Imò per Eum, & per ejus gloriâ ad quam & hominem condidit, & Reges in solis collocavit, Te Rex Clementissime oramus & obsecramus, ut propositum hoc Tuum, ad solos quidem subditos Tuos ex sacro ore Tuo emissum, sed jam universæ Europæ auribus exceptum, magno & constanti animo prosequaris. Memento Te illi Septentrioni regnare, in quo non minus Libertas quàm Magnanimitas, secundum heroïcorum exemplorum nidum à seculis posuere. Exspectabat Terrarum Orbis utde alterum Regni Tui decennium exorsurus esses. Nunc jam auditi & assurgit Pietati & Magnanimitati Tuz, intentus quò evasura sint ista quæ merito præcepisti. Voluit simile Colloquium antè 86 annos *D. Sigismundus Augustus*: prompti erant ad comparandum Majores

Majores nostri: sed cur alterius partis autoritate dissutum id
 fuerit, scripta illo tempore edita loquuntur. At quid impe-
 dit iterum id aggredi? Tuæ fortassis Majestati, Tuisq; tem-
 poribus, utramq; partem miserabiliter, ut ipse mones, attri-
 tam, ad consilia Pacis moventibus, hanc Fata reservârunt
 gloriam. Tibi ipsa Natalium Tuorum semina suggerunt hanc
 mentem, ut exemplo Avi & Proavi Paterni, laudatissimorū
 Regum Sueciæ; Exemplo præterea Jagellonidarum, & for-
 tissimi Stephani, ac Genitoris Tui Optimi & Religiosissimi
 Principis *D. sigismundi III. R.R.* Insuper in augustissima
 Maternâ Domo Tuâ, exemplo *Caroli V. Ferdinandi, Maximili-
 liani, Rudolphi*, Cæsarum Aug. sub quibus Reformatio Re-
 ligionis partim propagata, partim conservata est, non sis ad-
 versarius causæ, quæ apud Te diversimodè accusatur. Tibi
 deniq; Virtutes & Actiones Tuæ, apud utramq; partem re-
 ctitudinis & integritatis in hoc difficillimo negotio, fiduciam
 facient, quod & suæ Catholicæ Religionis ubiq; satisfeceris,
 & in diversam, nec in acie, nec in foro gladium Tuum vaginâ
 eduxeris. Ibimus ergo, Rex Serenissime, quando nos Pieta-
 tis Tuæ auspiciū vocaverit. Sed ibimus in conspectum Ma-
 jestatis Tuæ. Cū enim videamus nihil per XII. Theologos,
 imò nec per Episcopos, ob supra scriptas rationes de hac
 causa, in qua Reformatio Ecclesiæ (sine qua Conciliatio Re-
 ligionum nulla) tangenda esset, liberè dici posse: Propterea,
 Regis, non per hominis, sed per Dei gratiam constituti &
 regnantis, præsentiam imploramus. Illuc cum Illustriss. Epif-
 copi, & Venerabiles Theologi, liberas & omni metu solutas
 Conscientias attulerint, & ad solius S. Scripturæ Regulam,
 ac primavæ Apostolicæ, Apostolicorumq; discipulorum, &
 sequentium trium seculorum, Ecclesiæ mores, & instituta, &
 juxta quatuor Oecumenica Concilia, Seq; Nosq; examina-
 re & examinari voluerint, coram Tua Majestate, tanquam
 Unctio Dei, salvis illis, in quibus nati sumus Libertatibus,
 causæ Nostræ à principio Reformationis nunquam celatæ,
 aut

aut in tenebris abscondita, sed semper & ubiq; in lucem, ac
 potissimum in conspectum Divorum Antecessorum Tuorum
 productæ, bonitatem, & Majorum Nostrorum, qui ab Ec-
 clesia Rom. secesserunt, innocentiam, opi Divinæ fidentes,
 probaturi sumus. Ut autem vis & fructus salutaris Tui pro-
 positi, in Ditionum Tuarum omnes Subditos, ac in vicinas
 Regiones, tali remedio potissimum egentes, sese effundat;
 humiliter à Majestate Tua petimus, ut tanti negotii, sub oeu-
 lis Majestatis Regiæ tractationem, ad proximum Ver aut Æ-
 statem differre dignetur. Ità & Illustriss. Regni Primati, Il-
 lustrissimisque Episcopis, extraneorum Episcoporum & The-
 ologorum, in hac communi causa, Consilia & Sententias ex-
 plorandi; & Nobis, quantulacumq; Subditorum Tuorum
 parti, cum exteris Ecclesiis eadem Religione junctis commu-
 nicandi, & earum Theologos, ad spectandam Virtutis & Pi-
 etatis Tux magnitudinem, Salvo Conductu Regio (Civibus
 enim & Indigenis Reipub. præsidio Legum satis prospectum
 est) evocandi; deniq; sese ad Conventum præparandi & si-
 stendi, tempus concedetur. His positis, quandoquidem Ma-
 jestati Tux Regiæ, solius gloriæ Dei amplificatio scopus est,
 magnam spem de Misericordia Dei concipimus, Illum secun-
 dum rectitudinem cordis Tui Regii, & candorem Illustrissi-
 morum D.D. Episcoporum omnia largiturum, & Tuam Ma-
 jestatem Ordinisq; Reip. in emendanda per Majestatis Tux
 ditiones Ecclesia, legitimaq; & primævis Christianitatis tem-
 poribus consentanea Hierarchia constituenda, pro exemplo
 Orbi Terrarum, Virtute suâ ex Alto adjuturum. Sed ne
 quisquam suspicetur (licet id crassissimæ esset suspicionis)
 nos ideo præsentiam Majestatis Tux exorare, ut si fortè pro-
 pter gravissima Reipub. negotia præsens esse non possit, lu-
 cem & conspectum hominum hoc prætextu evitemus; ideo
 adhuc amplius fascibus clementiæ Tux Regiæ Nos Nostriq;
 fiduciam humillimè substernentes, declaramus; Licet acer-
 bissimum Nobis liberis hominibus sit futurum, noneoram

Rege, sed coram Præsidibus, rationem Religionis reddere, & periculose sinistrarum vel ambiguarum delationum, aut relationum, alicui Nos Nostraq; sponte committere, nos ne id quidem refugituros: His tamen iustissimis requisitis prædictis à Majestate Tua suppliciter exoratis. Primum, ut alteri Præsidi ex nostra parte suffragiis nostris electo, par à Majestate Tua detur potestas. Alterum, ut non solum viva voce, (cujus magnam vim agnoscimus) sed etiam scriptis, in quibus est efficacissimum contra temerè negantes vel affirmantes, vel aliorum sese vertentes, remedium & testimonium, omnia ea quæ dicuntur, parti à parte in Colloquio exhibeantur. Tertio, ut prorogatione temporis, prout supra petimus, elemententer concessa, mensura quoque ejusdem Colloquii brevi aliquo temporis spatio determinetur: Nostram enim tenuitatem impari esse aliorum abundantia fatemur. Quarto, ne sibi quisquam aliquid in Nos statuendi aut decernendi potestatem usurpet. Deniq; post quemcunque Colloquii eventum, ut Nobis æquè ac alteri parti liceat Acta Colloquii publicare, sine ullo in Autores, in Scripta, in Typographos & Bibliopolas, Legentesq; poenarum metu. Verum enim verò, si tam iusta & paritati Colloquiorum debita, nobis negabuntur; aut si per promulgationem Charitativi Colloquii non Libertas & Pax Ecclesiæ, nec abusu emendatio, nec gloria Divinæ, sed autoritatis humanæ vindictio, quaeritur: Id certè nihil aliud foret, quàm si vocaremur, ut instar reorum per Confessionem, Nostros, Majorumq; nostrorum errores ac delicta expiarem, & portam Rom. Ecclesiæ, quæ ut exeuntibus, ita redeuntibus spontè patet, referari nobis peteremus. Quod quidem Nos de Tuae Majestatis bonitate opinari nefas ducimus: sed multis experimentis contra Nos consensumque Nostram ex levissima occasione præsumi, edocti, ab adversa fortuna veremur. hinc ergo figimus pedem, & Libertatem Nostram in Humilitatem, Jura in preces, Usus & consuetudinem, Immunitatum in Supplicationem vertentes, Majestatem:

Majestatem Tuam Regiam, ad genua ejus provoluti, obsecramus. Primo, ut ponat sibi ob oculos, quam saepe non latata sit Patria Nostra ex illa Orientalium Rituum Ecclesia, plerisque, invitis, reductione. Deinde, ut postulet à Nobis vitam, sanguinem, & quicquid ab honestis & in libertate natis hominibus postulari potest, id alacriter, pari cum Romano-Catholicis Fratribus nostris Fide, Virtute & Exemplo (pro ut id semper & ubique à nobis Majoribusque nostris, praestitum est) pro Majestate Tua, & pro salute Libertateque Patrie, profundemus. Hoc verò Majestas Tua de Nobis nunquam à quoquam persuaderi sibi patiatur, ut vel Vitae pretio contra Conscientiam, & cognitam Veritatem, quicquam admittamus, vel paciscamur. Nemo nos hinc apud Majestatem Tuam pertinaciae aut ingratitude accuset, ac si Paternum Majestatis Tuae affectum nobis liberalissime in Literis declaratum aspernemur. Qui Nos enim sumus, ut tanti Regis amorem & benevolentiam humiliter non veneremur? At prospicimus, si ejusmodi quale supra petimus, & quale olim tempore Majorum Nostrorum à Concilio Tridentino non est obtentum, Liberum Nationale Concilium agi non potest, magis expedire, non Nobis solum, sed & Reip. ut hanc quam Regia Majestas suscepit paternam sollicitudine curam, vertat ad avertendas oppressiones, gravamina & praedicia, quae passim Subditis Majestatis Tuae juris praetextu, Religionis causa, inferuntur; & ad conservandam, & manutenendam illam Pacem ac Tranquillitatem, quam Sacro Regio Jramento spondit. Sic quae solatia & ornamenta communis in se Patria Nostra complectitur, ea ex Legge aureae Aequalitatis quisque pro meritis suis à Justitia & Clementia Tuae Majestatis, cor Regis Deo inflectente, expectabit: Si verò quid adversi (quod sub justissimo Tuo imperio non metuimus) imminebit, Nobis tamen preciosius erit in domo luctus, cum bona conscientia versari, quam in domum gaudii cum pudore & extremi judicii metu commigrare.

Hac Serenissime & Potentissime Rex, Dn. Dn. Noster Clementissime, ad Literas Majestatis Tuae Nos Subditi Tui, hinc Orle necessario ad communicationem sententiarum, sine qua nec Majestati Tuae, nec Illustrissimo Senatu Ecclesiastico responderi potuit, ex ordinariis Trium Provincialium Synodis Evangelicis deputati, humillimè respondemus; Ac Nos, Salutem, Libertatemq; nostram Majestatis Tuae Clementiae, & Protectioni commendamus & subijcimus; Regem Regum precati, ut plurimis impetio Tuo additis Annis, dotes illas, quas in Majestatem Tuam contulit, ad illustrandam Gloriam & Veritatem suam coelestem, & ad terrendos omnes Majestatis Tuae & Patriae Nostrae hostes, adeoque ad amplificandam Universi Orbis felicitatem, convertat. In quorum omnium fidem, humillimas istas Literas, Nobis consentientibus & committentibus subscribit,

*Sacra ac Serenissima Majestatis Vestrae
Fidelissimus Subditus*

&

Humillimus Servus

IANUSSIUS RADZIVILL

Director Conventus.

FINIS.

NARRATIO NEPTLA
De Preparatoris Colloqui
Charitativi inter Pontificios &
Evangelicos Thorun foreminter
instituti.

SIVE
Summa Actorum Synodi Orla
congregatae Anno 1644. Aug. 24.

Credo ceteris Nationibus satis inno-
 tuille) Epistolam Synodi Provin-
 cialis Poloniz celebratae Varaviae
 Anno 1643 duodecimamensis No-
 vembriis. Ad diffidentes in rebus
 Fidei ab Ecclesia Catholica Romana
 in Regno Poloniz Magnaque Du-
 catu Lithuaniz quae ad unicum
 Congressum & Fratrum Reconcilia-
 tionem Thorunium in Prussia ad
 diem decimam Octob. Anno 1644. invitatur. Quae res
 non immerito occasionem dedit, ut Trium Synodorum (u-
 triusque Poloniz & M. D. Lithuaniz) Delegati ad 24. Aug.
 Orla in Lithuania confluissent. (dilecti Illustrissimi Principis
 Radzivilii) viri Primarii, & Politici 18. & Ministris V. D.
 aliquanto plures convenerint. Duravit Congregatio totos
 dies 13. continuatis licet Sessionibus quotidie a matutina
 Cohione ad vespertinam usque: sacris tam publicis ex-
 hortationibus inchoabantur, & finiebantur deliberationes
 omnes.

orantes. Primum fere biduum consumptum fuit in relegendis tum invitatorijs Episcopalibus & Regijs, tum quæ ab illis ad Pontificem in hoc negotio scripta, (mirabiliterque in manum nostratium venerunt, quibus reductionem Hæreticorum per hanc viam certo pollicentur) & denique Jædicijs super hac re Academicarum aliquor, virorumque doctorum absentium. Tertia demum die ventum fuit ad sententias dicendum à præsentibus, primum Ecclesiasticis, deinde Politicis, ex ordine. Ubi varii incidebant nodi sententiarumque collisiones acres: alijs nullo modo comparandum ad laqueos istos contendentibus; alijs comparandum omnino, certa spe, divinitus id agi, ut Adversarii denudandarum Papatus turpitudinum ipsorum optatas frustra Majoribus nostris offerant occasiones. Tandem post ventilationes multas fletit, declinandum esse Cæterum hoc, si honestè possit: sin, adaudum, sed conditionibus in processu circumstantiis, ut veritati inde metui nihil possit. Declinandi autem non deprecatione, nec humiliter excusatione, multo minus aperta denegatione, (quæ in occasione carlunianarum, de cunctis, & processu tanquam contra contumaces, certò raperetur) sed descriptione conditionum, quæ in se jussu sunt, negativis nisi aperte iniquitatem causæ prodentibus, non possint, & bonæ causæ fiduciam, male sentitidinem, ut desperationem, secum ferrent. Tum ut eadem occasione equitas causæ nostræ, & innocentia majorum nostrorum, ab Ecclesia Romana secessionem facientium, mundo noty fiat. Adornandum esse jam nunc Responsum Publicum, tum ad Episcopos, quibus & ipsam S. R. Majestatem: non cum Episcopis tamen actionem intentando, sed ad thronum S. R. Majestatis causam deferendo, ut ille diem Conveniendi diem, utramque partem adesse jubeat, ipsemet (exemplo antiquorum Regum & Imperatorum Authoritate sibi divisa) præsideat. Conscriptæ itaque sunt

sunt litteræ breviores ad D.D. Archiepiscopum & Collegas, prolixiores ad S. R. Majestatem, missæque illæ per Cursorem, hæc per Legatos viros nobiles, pios, graves. Quarum Copiam brevi mittam, ut typis iterum apud vos describantur, si modo sumtus non graves erunt. Nam hæc res novi exempli, digna est quæ Universe Ecclesie innotescat in omnibus locis. Postularum fuit humillimè à Majestate sua ut Colloquium istud in Ver futurum aut Æstatem proferretur, quum impossibile sit, tanta temporis angustia, res tantas adornari. Sed audivimus jam Serenissimum Regem, quanquam legatos benigne excepisset, postulatisque non contraheret, dixisse tamen, quia Theologi Catholici jam in procinctu sint, non posse revocari. Venirent saltem aliqui nostratium quoque vel initium facturi, hoc est, de Terminis futuri Colloquii collocuturi, sicut & de modis, aliisque Preliminariis. Quæ res novas confusiones, metuo, dabit. Quia nostri ab invicem digressi, nescio quomodo consilia resumere, & de ablegandis aliquibus convenire poterunt. Deus orandus est, ut hæc dirigat pro sapientia sua in meliorem eventum, quam nos cogitare possumus. Hoc addam. Venerunt Orlam quoque Socinianorum Legati, viri nobiles septem numero, (inter quos duo Ministri) impetrataque audientia deposuerunt querelas de Machinationibus adversariorum ad se penitus subvertendo: sident facere conati, Evangelicos per suum latus peti, & à se fieri initium persecutionis, ut in Evangelicis desinat; querereque Adversarios nostris persuadere, ad se nihil ista pertinere cum illi (Sociniani) nec ad confederationem pertineant (quippe qui nondum fuerant, quum confederatio inter Romanenses, Græcos & Evangelicos, fieret) nec ad Jura & Immunitates Patriæ, quæ tantum Christianis serviant: illos à fide Christiana recessisse, nec posse pro Christianis haberi. Petierunt itaque ut Evangelica Nobilitas, si nolint commiseratione illorum, ut proximorum duci, saltem

